

GYÖNGYÖM, VIRÁGOM

(Regényrészlet)

BRASNYÓ ISTVÁN

Kiáltások, de nem ritkulnak, szinte várakozó üvöltések az éjszakában. Sajnálhatjuk, hogy ilyen gyorsan beesteledett, alig tudunk intézni valamit a magunk hasznára, legalábbis ahhoz képest, amit terveztünk.

Dél körül a tolmács fejébe illesztette sapkáját, megnézte magát a csiszolt peremű tükörben, amelyet valaki már megpróbált összetörni, de nem sikerült, csupán egy kivakult, szürke csillag maradt az ütés helyén, majd a tükör előtt állva végigszaglásztta zubbonya mindkét ujját, „Szar szaga van” — állapította meg, utána tisztelt, és távozott, azzal a megjegyzéssel, hogy hívatják.

Ki az ördög hívhatta és főleg milyen úton-módon, ez eszébe sem jut olyankor az embernek. Elment a gazember a saját feje után, és valószínűleg lelőtték; úgy kell neki. Most már meg lehetne kezdeni a kihallgatást, ha az a disznó visszajönne, de ez így közönséges naplopásszámba megy. És még elvárják, hogy valaki elnéző legyen, türelmes, vakargassa a hátukat meg a nagy seggüket. Katonaság!

A sötétben meg kimenni már nem is érdemes, az őrség annyira körülrondította a házat, hogy az ember vagy a vizeletük sarában, vagy a lekvárjukban gázol; valami alkalmatosságot kellett volna összetákolni nekik, de ki gondolhatott arra, hogy leragadunk, s az egyetlen klozetot a házban a tisztai szakácsnőnek meg a személyzetnek tartják fenn a járványokat megelőzendő, még a tisztéknek sem szabad arrafelé mászkálniuk, „Tessék igénybe venni a serbliket!” Méghogy serbliket! Különben is épp elég bűdös van benn, minden szaglik az ammóniáktól, jobban, mint az istállóban, mert azt leg-

alább rendben tartják, ha másért nem is, hát maguknak, mert ott alszanak.

Ha legalább valami könyve volna ilyenkor az embernek, valami szerencsétlen, nyomorúságtól megkrepált egyén irományaiba mélyedhetne, hogy büszkén érezhesse a tulajdon bölcsességét, amely végeredményben mégiscsak gyümölcsözőbb egy halomnyi, haszontalan betűvel telinyomtatott papírnál, amibe — ha az esetleges olvasó már ráunt, vagy a sok lamentálásba megfájdult a feje — legfeljebb szivart sodorhat a zsebe sarkában visszamaradt dohánytörmelékből. Mert ha itt bárki is lemond legnagyobb erényéről, a cinizmusáról és ostobaságáról, már vonulhat is vissza az elmeháborodottak kórházába, hidegvizes kezelésre vagy korbácsolásos gyógymódra.

Am a kiáltások mindenképpen (ilyen állapotban is) nyugtalanítóak, emellett rendkívül nehéz meghatározni a forrásukat: jajgatás, jajveszékelés, kétségbeesett rimánkodás hatja át valamennyit féi éjszakán keresztül, olykor közönséges üvöltözés¹, s néha hajnalig is eltart, mire elül vagy legalább csendesedik, akár az éjszakai madarak zivajgása. Külön fülre van szükség a bemérésükhöz, osztályozásukhoz, rendszerezésükhöz, s ezt csak hosszas tapasztalat eredményezheti.

A tolmács képes volt a lapos, unalmas éjszalkák során hosszú időn át birkatürelemmel hallgatózni, akár napokig is fülelt a napvilágnál pusztán elképzelhető (ilyenkor lehunyta a szemét) feketeségbe, amíg csak füle alkalmassá nem vált arra, hogy megbízható pontossággal igazodjon el az éjszakai kiáltások, zajongások és sikolyok szövevénye között, végül már a hangforrás távolságát is megközelítő pontossággal közölni tudta, s a kiáltás okaként néha eléggé hátborzongató — rá jellemző — ötleteket hozott fel:

— Nem messze innen réti farkas² támadott meg valami magára maradt sebesültet — állította.

¹ Báró Hruziánszky Frigyes hadtápszázlój-parancsnok véleménye szerint — erről be is számolt a Jelentés az alakulatok legcélszerűbb csoportosításának módzatairól az utánpótlás megkönnyítésének szemszögéből címmel megírt memorandumban, amiért a legerélyesebb figyelmeztetésben részesült — pusztán hallucinációról van szó, amely lapályos vidékeken a talaj kigőzölgésének hatására lép fel, főként az esti és éjszakai órákban, amikor a legénység (többek között ezért is) legkevésbé hasznavehető, legyűri a civil életből magával hozott tünyaság szokása, úgyhogy a fenyítések végrehajtását legalkalmasabb volna erre az időpontra süríteni, ami effektíven elejét venné az említett jelenség fellépésének is.

² A *Canis lupus* szóban forgó alfajának leírása nem fordul elő a tudományos irodalomban.

— Ki kellene menni érte valakinek, vagy majd csak elboldogul vele; talán lelövi...

— Nem lövi le, és már nem érdemes kimenni érte — fordította fülét az általa feltételezett irányba, mintha hallásával az égboltról visszaverődő hangokat is be szeretné fogni. — Késő, el fog bánni vele...

Ezt látszott bizonyítani egy hangosabb ordítás is (vagy az állaté, vagy a katonáé), amely szinte tüként döfködte át a sötétséget, olyan ingert váltott ki az emberben, akár a gerjesztett villamosság, a tolmács ezután pedig már csupán annyit tartott érdemesnek közölni:

— Vége... Átharapta a torkát.

Éjszakánként újabban a kutyák is sokkal többet nyugtalankodnak, mint amikor megérkeztünk, pedig akkor természetes volt, hogy az idegenek szaga megvadította őket³. Most meg, sokan úgy vélik, beléjük költözött volna a halottak lelke, mert le-fel somfordálnak az utcákon, mintha búvóhelyet keresnének maguknak, és hosszan szaglásszák a kapuk szegleteit, majd belevonítanak a csöndbe. A bestiák... Nem tudni, a helybeliek hogyan képesek aludni tőlük, s mikor. Ha rájuk kiáltanak, összevizek magukat, majd gyáván és szűkülve megfutamodnak.

De most nincs itt a tolmács, engedély nélkül eltávozott, és nélküle nem lehet jegyzőkönyvet összeállítani, egyáltalán semmit sem lehet csinálni, csak a szertevonagló üvöltözést lehet hallgatni hajnalig, meg ahogy az őrszem időnként elhalad az épület sarka mellett, és szellent egyet a saját szórakoztatására, amíg csak meg nem érkezik a mocskokban tocsogó váltás: vinné már az ördög a sok ocsmány katonáját, mert mi a csudát kellene itt őrizniük? Ki találhatta ezt ki?

Közben mintha ismét megeredne az eső, nem is csoda, minden nap esni szokott; ilyenkor egy szememnyivel világosabb lesz az ég alja, valami jeges fény permetezi be a felhőket, s végre elhallgatnak a kutyák is, abbamarad az örökös, égáljig hullámzó jajongás, ázik csak csendben, egy időre hangtalanul, a már amúgy is átázott, szennybe tapodott világ.

A tolmács, megfeledkezve a szolgálati szabályzatról, nem húzta fel, az asztalán hagyta piszkos fehér kesztyűjét, alighanem alapo-

³ E syndroma vadászebeknél is lehetséges, olyan esetekben, ha elővigyázatlanul fegyverből megsebesítették őket. A katonák egy része lövöldözött a kutyákra.

sabban beletenyerejlhetett már ebbe-abba, mert csupán a felső része dereng még át halványan a kora est sötétjén, de legalább valami világosság ez is, amelyet több híján szűkösségekben is meg kell becsülni; ám ha addigra nem ér vissza, mire kihamvad a kesztyű fehérsége, jobb lesz a példáját követni, és idejekorán kilopakodni innen, mintha csakugyan valami dolga akadt volna az embernek; az istállóban nagy hangon nyergeltetni, s így legalább másnapig nyugalom (nyugtunk?) lesz. Vajon hol? A levegőben? Vagy ebben a trágyarakásban, amelyben mindannyian előbb-utóbb el fogunk mérülni? Egyszerűen belesüllyedünk, és bugyborogva elnyel bennünket, jobb sorsra érdemesült armadát.

Ma feltehetően a tolmács volt soron; utána következhet, akár melyik közlegény, sorsában osztoznak végül a törzsisztek, az egész törzskar, legvégül az egész lakosság: szaporodik, gyűrűzik a horizont felé, fortyogva veti felszínre a tetemetek, akár a frissen pergetett méz a beléje fült bábokat, de ha már egyszer úgyszólván beléje fúltak...

Ezzel az elképzeléssel azután végleg szedelőzködhet is az ember, a lucokban megforgatott madárijesztő, amíg csak a körmére nem néz vagy koppint a sorsa — de minek erről előre beszélni? Elkiabálni szerencsétlenségünket? Épp elegenden ordítanak már szerte az éjszakában... A lovak különben is többet szenvednek talán mindenkinél arra a nagy darab rongyra lefestett és -kicsinyített földeken. És a lovaknak merőben más a véleményük az egészről, mert tisztában vannak vele, hogy nem akarnak az égvilágon semmit sem, semmi keresnivalójuk azon a földabroszon, a valós föld az övéké, amelyet mindenképpen vissza fognak szerezni. Ideje lesz tehát nekilátni lófejet művesztetni, odaadással vizsgálgatni a tükörben és ápolgatni hajnalonként a lófogakat, és bánatos szemmel felnyeríteni... Csakugyan, miért szomorkodnak újabban szakadatlanul a lovaink? Mert meg fognak döglenni az utolsóig? Hát a tolmács miért volt szomorú? A fenébe is, ideje volna már megjegyezni a nevét, ha még nem késő. De szomorú volt, és mihez lehet kezdeni egy szomorú tolmáccsal? Amikor tönkreteszi a hangulatot, elveszi az étvágyat: arcát még most is itt látni a csillagtalán égbolthoz igazodó tükörben, az elhomályosodó piszkos kesztyűje háttérben.

Vagy az egészen felül kellene emelkedni, a Szolgálati szabályzatot? Pontatlanul fogalmazni, vagy legalábbis megkísérelni a pontatlan fogalmazást...

Úszunk már, fokozatosan úszni kezdünk, neki-nekilendülve, akárha lebegnénk, véget nem érő imitációjaként egy másik úrnek, elszabadulva, zászlók vásznára feszítve!... Így álmodni tépett selymeket.

(KIHALLGATÁSI JEGYZŐKÖNYV)

Nem a szavakat mondom én, ezeket az apró, reszelős, bizonytalan hangokat, akár a szű láthatatlan rágása vagy a távoli tücsök-cirregés, hanem egyszerre mindent ki szeretnék fejezni, egyetlen gondolatban, oly világosan, akár egy fényesre sikált tavaszi délelőtt, túl az éjszakai vagy a kora hajnalban lehullott esőn, amikor még friss a levegő, kissé csípős is, de teljességében mozdulatlan, tehát valamire mindenképpen serkenteni szándékozik; így vágva neki a néptelen, macskaköves utcának, ahol a magasan elhelyezett, szűk, kőkeretes ablakokat fedő vaslemezeket épp ekkor kezdik nyitogatni, még most is a tél rozsdáját csikorgatva: de hát oly hirtelen jött ránk ez a tavasz, született meg elkalandozásainkban, akár egy felelőtlen gondolat, akaratlanul vagy megfontolatlanul kibökött ötlet — esetleg elszalasztott alkalmakra utalna, valahol a tél menedékhelyén, amelyeket csak a képzelet tapogathatna körül, mielőtt kibomlana a mindigtől tartó bizonytalanságból... most a teát kavargató kanál — tömör, ezüsttel befuttatott alpakka — egy pillanatra megáll, utána sebesen remegve nekiverődik a csésze szikrázóan fehér peremének, szinte vibrálva, mert ez már nem a test remegése, hanem inkább óriás szárny keltette reszketés, vonaglás vagy verdezés a bolyhosodó, mind sűrűbbé váló levegőben (miféle levegőben, amikor a képzeletben aligha létezhet levegő), és az arc hirtelen a kijárat felé fordul (ugyan kinek az arca lehetne, hogy képtelenség azonosulni vele, magunkra ölteni a formáját), majd a félig nyitva hagyott ajtószárny résén keresztül igyekszik egy látszólag felületesenek tetsző pillantással felmérni vagy kiértékelni leendő helyzetét, felbecsülni, majd egybevetni azt, ami itt belül van, azzal, ami odakint beteljesülhet vagy várakozhat rá — egyelőre valami kimondhatatlan —, s erről a legjobb belátás szerint nem állapítható meg más, hogy ítélet, amelyet ő maga már jó előre megfogalmazott, összegezett és indokolt, nem gondolatban, futólagosan, hanem a szervezetében, úgyhogy ebben a pillanatban ez képzetének esszecenciája; a kanál tehát ismét körözni kezd a hűlő, bőrsödő teában, de már

nem az idebenti szürcsölést hallgatja, hanem ezentúl a kinti nyögdi-csélésekre figyel sokkalta elmerültebben, a pukkanó hangokra, mint-ha valami tetem gázai fakadnának fel, de más nem hallatszik, semmi beszéd, párbeszédfoszlány, úgyhogy kénytelen önmagából gerjeszteni a szavakat hozzá, szólni, szólítani valakit, nem, nem ismerős hang rezgésébe kapcsolódni, ellenkezőleg, sohasem hallottba, igyekeztén elképzelni a hangokat megformáló ajkakat, előbb a sutogót, ahogy megolvad, áttetszően csillogóvá válik rajtuk a vastag, darabos kárminréteg, fokozatosan befutja, előnti a felső metszőfogak zománcát is, de egyelőre érthetetlenek maradnak a fonáció zajai, összefüggéstelenek, cs-ssssssssss — csorog el valahová a hang egészen vékony csíkja, de mindkét ajak még mindig jól látható, sőt lassan az arc is megvilágosodik, a keskeny, méltóságteljes orr, a púderréteg alól tűhegyekként átszűrő, megcsillanó verejétkcsopekkel: talán ezek a kicsiny villanások tűzdelnek majd össze valamennyi értelmet abból az erőfeszítésből, amely kiváltotta őket, vagy a szem, ha esetleg az is kibontakozna vagy felderengene a háttér homályából, sütni kezdene — az tudna talán legtöbbet mondani, de nem, már látni lehet a száj rózsaszín belsejét is, az egészséges mandulákat, a tehetetlenül előre-hátra rángó nyelvcsapot, s olyan az egész, akár valami egzotikus növény vagy virágkehely, beszöve a nyálcseppek alig kivehető, ezüst pókfonalalaival a vörös íny és a sértetlen fogak között: ám ez a száj váratlanul valami iszonyodó kiáltásra formálódik, hogy önkéntelenül is hátra kell tekintenie, a háta mögé, az árnyékára, vagy még messzebb, még attól is messzebb, nem abból az irányból fenyegeti-e valami közvetlen veszély, ezt a női szájat — valójában az érzést, amely látványát kiváltotta — vagy ezt a rettenetes kiáltást, ami egészen becéző hangokból indult, ezeknek rögeiből állt össze, szinte a tüll suhogásából sodródott ki, s most egyszerre kitör, a nyelvcsap vergődő mozgása mutatja, micsoda erővel, s ahogy az ajkak lassan rácsúsznak a fogsorra, egyszerre sötétetni kezd ebben a társalgóban vagy kórteremben is, alig dereng már át valamennyi fény az ajkak közötti szűk résen, legfeljebb egy utolsó, hosszan elnyújtott éééé hangra futná még belőle, de ez is fokozatosan elhalványodik, átalakul, aranyszínűre változik, akár az alkonyat, az alkonyatban még megcsillanó hullám: talán még el lehetne előle takarni a szemet, még volna mód védekezni tőle, de ha egyszer már nem érdemes, mert elhal az árnyék is, s lassanként szedelőzködni kell — a teáscsésze marad a tányéron, akár egy üres tekintet, benne a kanál már mozdulatlan, nem jelent semmit, érzé-

kelhetetlen lesz, éjszaka lesz, s nem is egy ilyet éltünk meg valami-
kor, válogatás nélkül gázoltunk keresztül valamennyin, amíg ide
eljutottunk. — A lejtő után az utca elkanyarodik, kiszélesedik, térbe
torkollik, s itt mintha egyszerre minden megdermedne, tágas, vilá-
gos felületek bomlanak ki, lebbsenek meg, az árnyékok pedig bevo-
nalkázódnak, zsugorodnak; füst terül széjjel felette, akár egy meg-
gyújtott metszeten, amely lassanként, a berajzolt szélrózsa mutatása
szerint déli irányból, apadni kezd, ahogyan valami sötét folyam
önthetné el, miközben a lakótoronyszerű városi fogda legfelső, rá-
csos ablakából egy kéz mered ki, talán kendőt lengetve, de lehet,
hogy csupán valami zászlónak a maradványa, amelyet a legutóbbi
ünnepkor tűztek fel, de ott feledtek, és selyméből mindössze ennyit
kíméltek meg az elszabadult, éjszakai elemek: vad szél tud fújni
télvégeken a hegyek alatt, mintha valami szűk zugból süvítene elő,
talán még a fészket is pontosan meg lehetne határozni, és hogy hol
vagy mit kellene eltorlaszolni ahhoz, hogy tűrhetővé és zavartalan-
ná váljon a kilátás, de nem most, amikor már egészen kiterjedt ez
a feketeség, eltérítve vagy semlegesítve a látótér betöltésére szánt
fellegetek, ahogyan ez a kép fokozatosan hamvadhatna az ujjaim
között, előbb a tornyok csúcsáig, és csak ezután engedni alá vékony
erekben a lángokat az örökké nyirkosnak tűnő papírlapon: és most
mégis a valóságban állok itt e kép, e térség előtt, és nincs felette
semmiféle hatalmam, még csak mozdulatlanak sem képzelhetem,
ezt tönkreteszi néhány cammogó ökörfogat, elvonja figyelmemet a
fogda előtt fel-alá sétáló őrszem, a túlbujánzott sövény ágainak
hajladozása itt, az előtérben, no meg az egész piaci nyüzsgés, ka-
vargás, áradat vagy forgatag — csupán azon lepődök meg, hogy a
látvány nem mutat semmiféle tarkaságot sem, inkább feneketlen
szürkeség itatja át mélyeit, ódon, megkopott épületszárnyakat látni,
amelyekben emlékezetem szerint sohasem fordultam meg, s elvadult
belső udvarokat, ahonnan semmiképpen sem származhatom, szánni-
valóan korcs és elcsenevészesedett öreg fákat, melyeknek feltehetően
sohasem is volt lombjuk azon a néhány árván ollózó, ujjasan össze-
tett levélen kívűl, s ezeket is oly hamar megperzseli majd a nyár,
hogy jóslásokban tapasztalt szemmel talán valami súlyos dologra
lehetne következtetni erezetük kiaszott rajzolataiból, hamarosan be-
következő csapásokra, vagy még erre sem jók, csak lengetik évről
évre az örökös szomorúságot, amitől itt lehetetlen megszabadulni,
egyszerűen hátat kell neki fordítani és örökre máshová költözni,
végre égaljat cserélni, amíg meg nem babonáznak mindent, egészen

a levegőn át a tetőkre ereszkedő elcsatangolt madarakig, melyek csak elhullatott tollukat hagyják emlékebe maguk után; képtelenség-számba menne most, ha így, ahogy vagyok, elvegyülnék odalenn a szájatók tömegében, sőt, még ismerősök után is kutatnék közöttük, vagy egyszerűen arra várnék, hogy megszólítsanak, miután felkeltettem tunya, valahol az agyuk legmélyén talán még pislákoló érdeklődésüket, ám idegen hangom, idegen szavaim, és a számukra idegen nyelv, amelyen szólnék vagy szólani próbálnék hozzájuk, visszarettené őket attól, hogy tovább tolongjanak körülöttem: arra gondolok, hogy sérthetlenségem teljes tudatában vonulhatnék közöttük tovább, még árnyékomat sem mernék érinteni, ellenkezőleg, ők maguk ügyelnének arra, nehogy véletlenül rájuk vetüljön, ha ebben a szitáló homályban egyáltalán volna árnyékom. Sokkal helyesebb, ha eleve úgy veszem, ez nem is történhet meg, és másfelé fordítom arcomat, mintha csakugyan sikerült volna megégetnem azt az ablakkerettől behatárolt képet, amely iránt akkora hajlandóságot, kifejezett vonzalmat érzek, hogy nem ártana felvázolnom legalább körvonalait, csak nehezen tudom rá elhatározni magamat, mert nem áll akaratomban sem teremtőjeként, sem pusztítójaként lépni fel jelenlegi, különben szájalmasnak is mondható helyzetemben. Inkább befejezem a mozdulatot, teljesen háttal fordulok, és igyekszem végre megállapodni valahol — mondjuk, ha nem jövök ki erre a térségre, inkább ott maradok a megbízható, vastag és megfontolt falak védelmében, egy pék házában esetleg, ahol egész éjszaka tart a sürgés-forgás, és senkinek sem tűnnének fel éjszakázásaim, olyan-nak tetszene az életem, mintha magam is kenyeret kelesztenék másnapra a gyertyavilágnál, tehát biztosítanék valamit, és állnám a helyemet, de amit én most biztosíthatok, az nem egyéb, mint bizonytalanság, kellemetlenség, legfeljebb a látszata más, mert pusztán csak engem, kizárólag engem érint személyemben, tehát minden felelősség is csupán énram hárulhat — de hogyan lehetek én mindennek a kiváltója, tehetetlenül, bágyadtan, végeredményben önmagam előtt is fölösleges kertelnem: őrizet alatt, amit én semmiképpen sem akartam, nem azért, mert véleményem vagy a törvények szerint ártatlannak tartanám magamat; véleményem változik, a törvényeket nem ismerem; tehát ha nem teszem meg ezt az utat gondolatban a térig, akkor semmiképpen sem láthattam volna az Arrest épületét sem az ellenkező, déli oldalon, ahol már huzamosabb ideje vagyok fogva, ám mivel a zárkából észak felé nem nyílik kilátás, megrendítőnek találom, hogy képes vagyok itt kiüsmerni magam,

hiszen éjszaka hoztak ide, szakadó esőben; a végsőig lehangolt voltam és egykedvű, az utóbbi nap folyamán már nem követte szemem az utat, mert kénytelen voltam közömbösen fogni fel mindazt, ami velem történik ebben a nyomorult, mocskos környezetben, amíg csak, túl a sötétedésen, az éjig nem sikoltott elázott, fagyos sarkain a lenti kapuszárnyak csikorgása.⁴ Amikor rám szakadt ez a fekete nyirkosság, lelkem elöntötte a megbékélés.

A jegyzőkönyv lapjai meg egyre szaporodnak, megfontolt, akkuratek írással, amelynek távolba futó betűi akár a felzavart hullámok hosszú, békülékény sora; mindenáron tartóztatni igyekszem magamat, visszafogni valamennyi kérdéssel kapcsolatos elképzeléseim kifejtését, amelyek kizárólag csak énraam tartoznak, ám a szárguló toll nem az én kívánságaimnak engedelmeskedik a tintától befogott, különben is kétes tisztaságú, úgyszólván nőiesse finomult (talán a sok írástól), törekeny ujjak között, bár az eddigiekben sem volt, és a továbbiakban sem lesz semmiféle jelentősége az egésznek,

⁴ Novemberi nap, borús, ólomszínű, szinte az egész világ lobogni látszik a szélben, csak a sárgás falak színe ad valamennyi meleget, de ettől a látványtól még inkább fájni kezdek, mellemen összefogom barna köpenyemet; épp hogy csak el nem eredt az eső.

Amikor a hadnagy sapkáját szemébe húzva és fejét leszegezve a széllal szemben átvág az udvaron, még nem látom kezében a bilincset. Kelletlenül lépdel, s amikor a közelemben ér, halloom, a hátam mögött összecsapódnak a csizmasarkak. Ha rajtam állna, úgy éljek, megismételtem velük. A hadnagy azonban szó nélkül megáll előttem, karnyújtásnyira — Hajnalnak hívják, még egy kutya —, s megcsördíti a láncot.

— Elnézést, megbocsát? — csak ennyit mond, de nem néz az arcomba, mint aki a bilincs zárjával foglalataskodik.

Köpenyem elengedem, és szemem lehunyva feléje nyújtom két kezem, mint aki valamilyen fájdalmat készül elviselni, illetve már fel is készült rá: teljesen mindegy, mi következik. A vas csuklómon testmelegnek tűnik — hát persze, mindedig a tenyerében tartotta.

Ahogy a kocsi előáll, két legénynt kapok magam elé, a vezényszóra őket kell követnem, de a kocsiba Hajnal száll be velem. Kellemes egy útítárs lesz, csak tudnám, hová tartunk.

Miután kikanyarodunk a kapun, érzem, rám emeli tekintetét, de én úgy hártároztam korábban, hogy egész úton egy szót sem fogok szólni, hát ehhez tartom magamat.

— Tudja, hová iparkodunk? — kérdezi sokára, bár neki nem volna szabad szólnia. Azután, majdhogynem észrevétlenül, megkínál szivarral: ezt nem utasítom el. Végeredményben jóindulatúan viselkedik.

A szürkesség odakinn a földig csap le, fátyolként, de még nem a sötétség árnya, hiszen reggel van. A szivar azonban megköhögget: illemből dohányzom.

Az éjszakát Sz...-on töltjük, fogadóban vacsorázunk. Szedett-vedett fegyelmetlen katonanapség tanyázik itt, üvöltözésüktől alig lehet éjszaka aludni, ismerem a fajtájukat; szerencsénk lesz, ha reggelre mindenünkből ki nem fosztanak bennünket.

(Feljegyzéseimből)

mégis eléggé elgondolkodtató ez a hivatalos érdeklődés sorsom alakulása iránt, vagy talán magam terelem rá akaratlanul is a figyelmet, meggondolatlanul, azokra a dolgokra, amelyekről a legkevésbé sem kellene, vagyis hiányos emlékezettel fölösleges szólnom, mert valamennyi rövid, bizonytalan fogalomhalmazzá, érzelmi beidegződéssé aszott, zsugorodott: a gyermekkori tartózkodástól kezdve valahol Csehországban egészen eddig a pillanatig, amikor állva és gesztikulálás nélkül igyekszem magyarázatát adni a közben eltelt időnek, amelyre vonatkozóan feljegyzik szavaimat, hogy a következő mondataimmal magam cáfoljam meg a korábban állítottakat, viszonyítani igyekező a jelenidőhöz, olyan összefüggések keresésébe hatolva előbbre és előbbre, amelyekbe csak beledermesni lehet, s ezt addig folytatni, amíg szinte tagolatlanra nem válik a beszédem, s mivel ilyenkor már több lejegyezni való nem akadhat, az egészet félbe kell hagynom, mert különben is eltávolítanak; talán valami kétségbeesett hang hagyhatja el ilyenkor a számat, mert mindahányszor látom a türelmetlenségem semmiképpen sem mondható, hanem szinte jóváhagyó kézlegyintést, amely nem is nekem szól már, csupán fennakad még pillantásomban, s valószínűleg azt jelenti, hogy az elkövetkezőkben szabadon rendelkezhetem magammal, kivéve testi mozdulataimat, vagyis egyáltalán a mozgást, ami továbbra is felügyelet alatt marad belőlem, mindössze a felhangolódás az enyém, mint eredmény, ezzel bátran foglalatostkozhatom, talán napokig is, vagy míg ismételen rám nem kerül a sor, hogy feszesen megállva a tágas, világos helyiség köpadlóján (innen láthatok le a széles ablakon át a térre!), újból elkezdjem tollba mondani kérdésekkel alig helyenként megszakított szavaimat, mintha magam mártanám időről időre fekete tintába a nyelvemet, hogy folyamatosan teleírjam a levegőt nehezen tisztázható fogalmakkal, amíg csak ezek sötétlő hártyáikkal el nem takarják szemem elől a kilátást, s utána huzamosabban kell várakozni arra, hogy az így kialakított vagy kiképzett zavaros, zagyva kép szerte foszoljon vagy leülepedjen, s ehhez már nincs szükség a jelenlétemre.